

31194

III

T.

KRONIKA KLASZTORU TRZEMESZEŃSKIEGO

i

SPOMINKI O ŁASKICH

WYDAJ.

DR. ALEKSANDER HIRSCHBERG.

WE LWOWIE.

Odbitka z III tomu dzieła Monumenta Poloniae Historica.

Z druku Zakładu nar. im. Ossolińskich.

1877.

KRONIKA
KLASZTORU TRZEMESZEŃSKIEGO
i
SPOMINKI O ŁASKICH

WYDAŁ

DR. ALEKSANDER HIRSCHBERG.

WE LWOWIE.

Ódbitka z III tomu dzieła Monumenta Poloniae Historica.

Z drukarni Zakładu nar. im. Ossolińskich

1877.

31194

III

KRONIKA KLASZTORU TRZEMESZEŃSKIEGO

Oryginał tej kroniki znajdował się niegdyś w zbiorach Juliana Ursyna Niemcewicza, od którego przeszedł na własność ks. Adama Czartoryskiego. Obecnie znajduje się zapewne w Zakładzie naukowym Ks. Czartoryskich w Krakowie. W r. 1858 za staraniem ś. p. Augusta Bielowskiego sporządzono podobiznę całego rękopisu, przez niego samego skolacyonowaną i poprawioną. Podobizna ta jest teraz własnością Zakładu nar. im. Ossolińskich (rps. 2,045).

Na osobnej karcie, wprawionej na czele niniejszego kodeksu faksymiliowanego, pozostawił ś. p. A. Bielowski następujący opis oryginału: „Jest to rękopis papierowy, pisany w XV i na początku XVI wieku; składa się z jedenastu kart nieoprawionych, z których tylko 9 i to nie całkowicie są zapisane; stanowią one osobny dla siebie kodeksik. Kartki te, pierwszą okładkową pominiwszy, popaginowałem ołówkiem“. Starając się opis ten uzupełnić na podstawie podobizny, dodaję, że rękopis ten ma format zwykłej 8ki, pisany pismem dwóch rąk, z których pierwsza dochodzi do 7 wierszu str. 10 (do słów: benedictus in secula), pismo drugiej zajmuje resztę rękopisu. Według dopisku ś. p. Aug. Bielowskiego, na str. 6 od słów: Item idem mortuus est anno 1501 pisano atramentem bledszym; na str. zaś 11 cały ustęp o pożarze w klasztorze trzemeszeńskim z r. 1512 niewątpliwie później dodany: świadczy o tem tak ścisły związek następnego ustępu z poprzedzającym na str. 10, jak pismo, choć tej samej ręki, ale widocznie późniejsze. Wreszcie str. 13 i 18 zupełnie próżne, 16 tylko do połowy, a 17 w $\frac{1}{4}$ części od góry zapisana.

Rękopis niniejszy składa się z trzech części: z wstępu, z tak zw. „Ordo regum Polonie“, który zwykle osobną dla siebie stanowi całość i zapisków rocznikarskich od r. 1501—1522. Wstęp w części dosłownie wyjęty, w części zaś jest tylko streszczeniem lub sparafrazowaniem pierwszych czterech rozdziałów kroniki Mierzwę ¹⁾. „Ordo regnm Polonie“, opracowany przez ś. p. A. Bielowskiego, podajemy poniżej jako oddzielną całość. Najwięcej wartości ma dla nas część trzecia, która też stanowi właściwą kronikę klasztoru trzemeszeńskiego. Autorem jej był zakonnik tegoż konwentu, który pod r. 1501 powiada o sobie: Eodem anno, dominica post octavas Corporis

¹⁾ Bielowski, Monumenta Polon. hist. T. II. str. 163—166. — Por. tamże str. 160.

Christi (20 czerwca), primicias celebravi, anno nativitatis mee 31^a. Z zapiski tej wynika, że urodził się w r. 1470 i że już w dojrzałym był wieku podczas wypadków przez siebie opisanych (1501—1514). Do tej krótkiej wzmianki ograniczają się wszelkie nasze o nim wiadomości. Ponieważ w rękopisie tak wstęp jak „Ordo regum Polonie“ też samą pisane ręką, nie ulega prawie wątpliwości, że jemu zawdzięczamy spisanie całej tej kompilacji, której dał tytuł: Cronica Polonorum brevis. Później po r. 1514, prawdopodobnie inny zakonnik zapisywał ważniejsze zdarzenia z historii klasztoru trzemeszeńskiego i doprowadził je do r. 1522.

Część trzecią oryginalną podaję tu jako „Kronikę klasztoru trzemeszeńskiego“. Jakkolwiek pisana z początkiem wieku XVI, ma ona wszelkie cechy tego rodzaju zabytków z wieków średnich. Autorów jej przedewszystkiem zajmują wypadki elementarne lub ważniejsze zdarzenia z historii kościoła. Pierwszy z nich zapisuje niekiedy także wiadomości o wypadkach politycznych; do ważniejszych tego rodzaju zapisków należą ustępy o śmierci Aleksandra, wyprawie na Mołdawię w r. 1509 i t. p. Główną jednak część stanowią wiadomości o klasztorze trzemeszeńskim, o ważniejszych zmianach w nim zachodzących, sporach wewnętrznych, nowych budowlach i klęskach poniesionych w skutek pożarów i t. p. Dla tego też całej kronice dałem tytuł powyżej wyrażony.

Co do sposobu wydania nadmieniam, że zachowałem pisownię średniowieczną z wyjątkiem liter u, v i długiego i, które zmordenizowałem. Interpunkcję zmieniłem według zasad dzisiejszych. Liczby na marginesie oznaczają stronicę rękopisu; tutaj umieściłem też daty nowożytnie, obok znajdujących się w tekście średniowiecznych.

6. Item idem ¹⁾ mortuus est anno 1501, post octavas Corporis Christi, corpore inflato Toronie existens ²⁾. Hic, quamvis uxore caruit, fetidam tamen duxit, ut referunt, vitam ³⁾, qui collecto exercitu, magno cum sumptu in Valachiam profectus est, ubi nobiles plurimos Polonorum, thesauros machinasque turpiter reliquit, cede captivitateque multorum, solo autem cum quibusdam vix evadente. Hec facta sunt quadam in silva, nominata Czerny lyasz, anno 1491 ⁴⁾.

kwiet.
13

Eodem in tempore, in profesto Eufemie, ventus validissimus domos quam plurimas una cum innumerabili arborum multitudine evertit.

listop.
14

Huic successit frater eius Alexander germanus, magnus dux Lithuanie, coronatus proxima dominica post festum Martini vel paulo post ⁵⁾.

10

¹⁾ Na marginesie: Olbrächt. ²⁾ Jan Olbracht umarł 17 czerwca 1501 r. Por. Kron. Miechowity (wyd. z r. 1521) str. 355. Wapows. (Ss. rer. Pol. t. II.) str. 43.

³⁾ Por. Miechow. Chronica Polonorum. p. 356. Wapows. tamże str. 44. ⁴⁾ Por. Miechow. p. 352. i Ss. rer. Pol. t. II. p. 261—2; Wapows. str. 29. ⁵⁾ Koronacja Aleksandra odbyła się w miesiąc później, 12 grudnia 1501 r. (Miechow. str. 363).

Eodem anno, dominica post octavas Corporis Christi, primicias celebravi, anno ^{czerwc.} 20.
nativitatis mee 31

Item anno 1502 in profesto Agate, nocte precedente, lupi intrantes Gneznam ^{int.} 4.
quindecim commomorderunt homines, precipue ad facies, unus autem ex eis, ut qui-
dam referebant, hoc faciebat. Qui in Zydowo ¹⁾ villa simile fecit, quinque ledendo
homines, qui ibidem turpissima persolverunt vulnera vita ²⁾.

Item anno 1500 portatus jubileus annus ³⁾ fuit a pena et a culpa ad Cracoviam ^{7.}
et publicatus est die dominico, hac III feria ante Egidium, una cum crucibus. In ^{sierp.} 30.
quo quatuor duntaxat casus Sanctissimo reservati erant, videlicet: conspiratio contra
10 papam, falsatio literarum eius, portatio armorum contra Christianos infidelibus et
elevatio manuum in episcopum et maiores prelatos ecclesie. In aliis autem data fuit
dispensacio, tam in votis, quam irregularitatibus.

Item anno 1505, in vigilia Purificacionis Marie, balneum nostrum maius est ^{int.} 1.
igne consumptum ante auroram.

Item eodem anno, ipso die ⁴⁾ Ascensionis et sequentibus usque ad vespervas sab- ^{maja} 1.
bati inclusive, fuit iubileus datus per commissarium eius primum, Reverendum Patrem ^{maja} 3.
Dominum Episcopum Poznaniensem ⁵⁾ et qui fuit Rome anno 1500, exceptis casibus:
voto castitatis et religionis Romano et Ierolimaitano, conspiracione contra papam et
inieccione manuum in maiores ecclesie prelatos et delacione armorum ad infideles
20 contra Christianos. In quo collecta pecunia decem florenorum et 6 gr. fuit.

Item anno 1506, in festo sancte Barbare, cella retro conventum, in qua calefac- ^{grnd.} 4.
tor conventus residebat, igne consumpta est ante auroram, cuius ignis ita fuit vehe-
mens, quod de membrana conventus stannum in terram fluxit, membrana illesa et
miraculose virtute Dei et meritis priorum nostrorum domus tota ab igne conservata,
25 cuius de conservatione nobis non erat spes.

Eodem anno, post festa Pasce, rex Polonie Alexander clausit extremum articu-
lum vite ⁶⁾, per medicum quendam veneno, ut fertur, necatus ⁷⁾, cui successit frater
eius Sigismundus, coronatus anno 1507, ante Purificacionis Virginis gloriose. ⁸⁾

Item anno Domini 1508, feria II ante Urbani, frater Mathias de Myleszyno, ^{maja} 22.
prior tunc temporis domus nostre Tremyesnensis, ex invidia Domini Abbatis Andree

¹⁾ Żydowo, wieś w powiecie gnieźnieńskim. ²⁾ Wyraz ten w podobiznie nie-
czytelny. ³⁾ Por. Miechow. str. 360. ⁴⁾ W tekście słowo „die” zapewne przez omyłkę
powtórzone. ⁵⁾ Biskupem poznańskim był wówczas Jan Lubrański. ⁶⁾ Aleksan-
der zmarł 19 sierpnia 1506 r. (Miechow. str. 371). ⁷⁾ Por. A. Hirschberg, *O ży-
ciu i pismach Justa Ludw. Decyusza* str. 88. — ⁸⁾ Koronacja Zygmunta Igo
odbyła się 24 stycznia 1507 (*Decyusz, De Sigism. Reg. temp.* wyd. z r. 1521. str. 61),

8. Draszensky missus in Goram¹⁾, omnibus rebus sibi denegatis, que (sic) secum in monasterium portaverat, videlicet IV marcis pecunie et quinque marcis in domo collectis de votivis et tricesimis libris, omnibus similiter negatis. Videlicet Summa Antonini²⁾ pro tribus florenis ungaricalibus comparata, Rituale divinorum, Psalterium Brunonis glossatum³⁾ Mallens maleficarum, Biblia, Breviloquus, Postilla, Sermones aurei Ioannis Nider⁴⁾, cistula cum vestimentis, albis et aliis utensilibus, manutergiis et mappis duabus, zarotis⁵⁾ tribus et camisiis, pellicea agnellina et tunicula, aliis rebus pro intrologacione negatis fabrilibus. Cuius causa exilii fuit ista, quia Domino Abbati noluit cum fratribus consentire, unam missam legere in septimana in perpetuum pro 10 marcis temporalibus, quas voluit dare Dominus Doctor Zaleszcie, canonicus Gneznensis. Et idem 10 Doctor non unam missam voluit sed duas: Dominus vero Abbas ad unam consentire voluit sine consensu fratrum, quod fratribus non videbatur equum, ut pro temporali acciperetur obligacio eterna. Voluerunt tunc fratres accipere hanc pecunie summam ad tricesimos, ad quos ipse Dominus Draszensky et Abbas consentire noluit. Quis est in culpa, iudicet nos Deus, qui est trinus et unus et qui est merencium conso-
lator et dator paciencie in adversis, pro quo sit benedictus nunc et in evum, amen.

Item anno Domini 1507 Regina Elizabeth Polonie clausit extremum vite articulum⁶⁾. Hec habuit quinque filios coronatos. Primus fuit Rex Ungarie, secundus Olbrachth, Rex Polonie, tercius Fredericus, Cardinalis, Archiepiscopus Gneznensis et Episcopus Cracoviensis. Tercius (sic) Alexander, Rex Polonie et quartus Sigismundus, 20 Rex Polonie. Hec fuit pia mater clericorum⁷⁾.

9. Item anno 1509 Palatinus Valachie, congregato exercitu, venit contra Regem Polonie Sigismundum et castra metatus est ante Lwow, Russie misitque machinam in civitatem, volens vi destruere eam. Et fecit unum foramen magnum in muro. Tunc capitaneus misit de civitate machinam et destruxit machinam et laycum artificem eiusdem et totum exercitum eius contrivit, quod Valachus cernens turpiter fugit a civitate. Tunc Rex Polonie Sigismundus, congregato exercitu, intravit terram eius

¹⁾ Prawdopodobnie Góra, wieś w powiecie szubińskim. ²⁾ Była to albo: „*Summa theologica sive iuris Pontificii et Caesarii*“ albo: „*Summa historialis sive Chronicorum partes III ab orbe condito ad annum 1459*“. Autorem obydwóch tych dzieł był św. Antonin. ³⁾ *S. Brunonis, episcopi herbipolensis Psalterium latinum cum expositionibus patrum antiquorum ab eodem collectis*. Dzieło to po raz pierwszy wydano *Eustadii, Michael Reyser, circa 1478*.

⁴⁾ Drukowane kilkakrotnie w wieku XV p. t. „*Incipiunt aurei sermones de tempore et de sanctis Joannis Nider*“ etc.

⁵⁾ W podobiznie: *zarocis*; zarotum = sarotum. ⁶⁾ Elżbieta, wdowa po Kazimierzu Jagiellończyku, umarła 30 sierpnia 1505 r. (Miechów. p. 376.)

⁷⁾ Por. tamże str. 376—7 i Rocznik Świętokrzyski p. r 1505.

et invenit multitudinem populi magnam in silva una cum mulieribus et pueris. Occiditque omnem illam multitudinem una cum pueris et viris ac mulieribus, nemini parcendo. Acceptaque preda et quibusdam captivis nobilium recessit. Nobiles autem Polonie acceperunt damnum in equis et rebus multis per frigus nimium, quod fuit 5 festa (sic) penes Francisci Confessoris. Soli tamen reversi sunt sani in domos suas, licet penuria famis constricti ¹⁾. paźd.
4.

Item anno Domini 1510, feria secunda ante Stanislai, nocte fur, veniens ad domum prepositi in Góra ²⁾ post Lanciciam, suffodit duos parietes et intravit (preposito absente) in caminatam, acceptaque cista cum pecunia et speciebus aliisque rebus 15 in ea contentis, summam quadraginta marcarum excedentibus, focaria tunc claves per eundem prepositum in commisso habente (sic). Qui quidem prepositus recesserat de domo, fratribus nescientibus et nihil in commisso habentibus, nisi focaria. Reinventa est autem cistula vacua, sub monte versus Podgorzycze ³⁾, quasi secunda hora diei, per quendam ortulanum Mathiam Cyapla, que licet fuit vacua, tamen integra sine 15 aliqua lesione. Idem fur suspicatur fuisse ex suis, qui scivit totam posicionem domus et amicus, quia pepercit calici argenteo, qui pensat 18 marcas, in scabello esistenti. Item argento pepercit in cista cum apparatu ecclesiastico, quod fuit in levi clausura. Item pepercit omnibus rebus, quecumque fuerunt in caminata preter cistulam Hoc autem furtum fuit omnino factum per eundem prepositum et fratrem quen- 20 dam, ad calumniandum alium bone vite fratrem.

Item anno eodem Archiepiscopus Rosa clausit extremum articulum vite ⁴⁾ et ductus est ad sepulturam in festo Stanislai de Pyathek ⁵⁾ in Kosczol ⁶⁾. Hic senex fuit nimis et tanquam puer levis in multis ⁷⁾. Huic successit Ioannes de Lasko, Can- cellarius regni Polonie, maja
6.

10.

Item anno Domini 1514 Serenissimus Sigismundus, Rex Polonie, superavit exercitum Moscorum, in quo fuerunt octoginta milia hominum et captivavit capita- 25 neos et milites valde multos, quod bellum factum est in festo Nativitatis Marie sanctissime, pro quo Deus sit benedictus in secula ⁸⁾. wrześn.
8.

¹⁾ Por. Dec. *De Sigism. Reg temp.* p. 68—70.—K. Pułaski, *Wojna Zygmunta I z wojewodą mołdawskim w 1509 r.* (Bibl. warsz. 1877 luty.) ²⁾ Góra, wieś w powiecie łęczyckim.

³⁾ Podgórzycze, wieś w powiecie łęczyckim, w parafii Góra.

⁴⁾ Andrzej Róża Borzyszewski, arcybiskup gnieźnieński, umarł 20 kwietnia 1510 r. (*Decyusz*, tamże str. 72).

⁵⁾ Piątek, miasteczko w obwodzie łęczyckim. ⁶⁾ Kościół, dziś prawdopodobnie Tyniec pod Kaliszem. Por. *Kodeks dyplom. klasztoru tynieckiego* (wyd. z r. 1876) str. 9.

⁷⁾ Por. *Stan. Bużeński, Żywoty arcybiskupów gnieźnieńskich*. T. II. str. 163.

⁸⁾ Por. *Decyusz*, tamże str. 89—91.—S. Herberstein, *Rer. Moscovit. Commentarii* pag. 12—14.

Hic ¹⁾ continetur iuramentum abbatis nostri:

Ego A. Tremyesnensis monasterii abbas ordinandus, promitto coram Deo et Sanctis eius et fratrum hac frequentia solenni, fidelitatem dignamque subieccionem, obedienciam et reverenciam matri mee Gneznensi ecclesie, tibi que I. Domino meo, eiusdem Archiepiscopo et Primati et successoribus tuis secundum sacrorum statuta 5 canonum et hoc manu mea propria supra hec sancta evangelia iureiurando confirmo. Item iuro ecclesie mihi commisse iura defendere, bona eius augere, destructa reparare, alienata restituere, statuta confirmata tenere et pro posse meo servare. Sic me Deus adiuvet et omnes Sancti eius, amen.

11. Item anno Domini 1512, secunda die Aprilis, media pars stallorum igne con- 10 sumpta est quendam per fratrem stolidum, Nicolaum Nobilem Wyrzchowsky, loqui nescientem, qui laternam igne purgare volens ligneam, sub stallum, in quo sedens illuminabat, posuit, quam, oblivione infectus, inextinctam reliquit, que huius post recessum se ipsam primo igne consumpsit, mediam tandem partem stallorum, libro- rum, tapetarum, imaginum, testitudinis tocius ecclesie atque organi ac cere ante aram 15 sancte Eufemie, nec non vexilla idem ignis consumpsit. Quod quidem damnum plus quam trecentas pensavit marcas; quo pro damno idem frater in nullo correptus est ²⁾.

Si nollet, capiat exemplum a principibus, tam spiritualibus, quam secularibus. Primo iurat papa cardinalibus, episcopus canonicis, plebani episcopis. Iurat rex ser- 20 vare statuta suorum predecessorum et confirmat. Cur abbates similiter iurare non 20 deberent? Hoc iuramentum factum est in festo Dorothee sancte, anno Domini 1504, coram Iohanne Episcopo Naturiensi, suffraganeo Gneznensi, in ecclesia magnum ante altare, ante benedictionem eiusdem abbatis.

12. Wronowsky.

stycz. 13. Item anno Domini 1504, in octava Epiphanie, Reverendus Pater Iohannes Wro- 25 nowsky, abbas Tremyesnensis extremum clausit articulum vite. Hic fuit bonus procurator domus, qui testitudinem ante stubam conventualem et in ambitu construxit, turriculas cum muro duas struere fecit.

Item monstranciam deauratam nimis pulchram et preciosam una cum cruce magna deaurata, tres calices magnos deauratos cum capite sancte Eufemie comparavit. 30

Item cappas 4, duas czyarnoglow et duas de axamynto flaveo, organumque maius refecit. Hic discors fuit cum fratribus ratione victus et cervisie minus bone,

¹⁾ Ztąd rozpoczyna się inne pismo, choć również współczesne

²⁾ Ustęp ten niewątpliwie później dodany; świadczy o tem tak ścisły związek następnego ustępu z rotą przysięgi opatów trzemeszeńskich, jak pismo, choć tej samej ręki, ale późniejsze.

de quo quidam dicebant fratres, quod mandaverat braxare cervisiam de siligine per aliquot annos. Qui ante suam mortem dederat fratribus centum marcas in medientibus (sic) et quadringentas et plures marcas in thezauro post se reliquit. Hic fuit devotus et castus; comparavit eciam sex casulas, duas czyarnoglow, duas de axamynto viridi
5 et duas de flaveo.

Item anno Domini 1522, undecima die Aprilis, Reverendus Pater Andreas de 14.
Drazno, Abbas Tremyesnensis, extremum clausit articulum vite. Hic non fuit cano-
nice electus propter vota publice coram eodem quesita quendam per Iacobum cal-
vum de Wartha, tunc priorem. Hic iuravit in primis tenere statuta, que scripta sunt
10 in pargameno et confirmata per duos archiepiscopos ibidem contentos (sic), quod
quidem iuramentum postmodum fregit et in nullo tenere voluit. Primo hic compa-
ravit cistulam argenteam, in qua fuerunt ossa sancti Adalberti, pro pecuniis egregii
Doctoris Herboth, cuius corpus quiescit sub lapide ante aram sancti Michaelis, cuius
pecunie summa fuerunt quadringenti floreni — calix deauratus et casula de axamento
15 rubeo cum cruce; item libri multi tam in theologia quam in medicinis; secundo
manum argenteam sancti Adalberti, tercio turibulum argenteum, quarto crucem ar-
genteam parvam pro die dominico portandam, quinto monstranciam de ere deauratam, 15.
sexto portatile ad infirmos argenteum.

Hic eciam construxit edificia multa de muro et lignis, primo stabulum equorum
20 turpe, secundo balneum pro pecuniis fratrum 20 marcarum, defectuosum, 3. pistrinum,
4. braxatorium pro viginti marcis et tribus florenis, quas portavit secum frater Ma-
thias de Łakoszyno plebanus, 5. molendinum equinum, sexto vestiariam cum libraria
superfluis (sic), 7. infirmariam frigidam et fetidam cum vestiaria secunda et super-
flua, 8. hospitale ruinosum, 9. mediam partem stallorum igne consumptorum, X. do-
25 mum in Nyewolno cum horreo novo, XI. domum novam in Stodoli ¹⁾, XII. duas
domos et horreum, imo totum predium in Wthorek ²⁾ erexit. His in omnibus edificiis
multi defectus clarescunt.

Item Luce, sui famuli de Kąthny mlyn, centum marcas consumpsit et plures 16.
alias, quas claustrum cum futuro abbate solvere tenetur. Hic fuit flexibilis multum
30 pannisatoribus ³⁾ suis, rigidus veritatem contra eum loquentibus et ultivus, qui quos-
dam per fratres fuit deturpatus crimine luxus, nec tamen in eo publice repertus.

Postremo lumine proprio per triennium privatus, feliciter vitam veri more Chri-
stiani finivit.

¹⁾ Stodoły w pow. sandomierskim albo Stodółki, w pow. orłowskim, w obwodzie gostyńskim. ²⁾ Dziś Wtórek (Wturek), w powiecie odolanowskim. ³⁾ Ma być zapewne *panegyrisatoribus*.

17. Item prædium in Gnezno, igne consumptum, totum de novo erexit.

Item anno Domini 1511 duo volumina Gradalis magna cum omni sufficiencia et tercium Capitulare comparavit et Versicularium cum leccionibus vigilarum.

czerwca 27. Item anno Domini 1522, feria VI post Iohannis Baptiste, infra vespervas, tertia pars opidi Tremyeszno igne consumpta est, cuius initium ignis sumpsit a quodam 5
cive, qui cognominabatur Kyerzkoski Mathias.

SPOMINKI O ŁASKICH.

W kodeksie Galla biblioteki Zamojskich ¹⁾, bezpośrednio po „Kronice węgiersko-polskiej“, a na ostatnich jego kartach (96b—97a), znajduje się cały szereg zapisków, odnoszących się do historii rodziny Łaskich. Skreślono je w wieku XV lub z początkiem XVIgo, piśmem kilku ręk. Pierwszej z nich, najstarszej, zawdzięczamy trzy pierwsze ustępy, z lat 1392, 1417 i 1424, drugiej zapiski z r. 1448 i 1451, trzeciej ustęp o śmierci Andrzeja Łaskiego z r. 1476. Wszystkie trzy ręce pochodzą niewątpliwie z XV wieku. Natomiast w XVI wieku i prawdopodobnie tą samą ręką (4) skreślono zapiski z lat 1438 i 1515, dopisek o założycielu miasta Łaska w pierwszym ustępie i wiadomość o pielgrzymce do Ziemi św. Jana Łaskiego, chorążego sieradzkiego. Ustęp z r. 1515 i wiadomość, podana pod r. 1438, spisane na marginesie dolnym i górnym odwrotnej stronicy karty 96.

Dwa pierwsze z tych zapisków znajdują się także w kodeksie Sędziwoja ²⁾, również po Kronice węgiersko-polskiej, na str. 359. W papierach pośmiertnych ś. p. Aug. Bielowskiego pozostał odpis tych dwóch ustępów z kodeksu Sędziwoja, jako też z jego polecenia starannie wykonane fotografie owych dwóch kart kodeksu biblioteki Zamojskich, na których znajdują się pomienione zapiski (t. j. odwrotnej stronicy karty 96 i głównej str. karty 97). Fotografie te i powyżej wymieniona kopia, znajdująca się w papierach pośmiertnych ś. p. Bielowskiego, posłużyły mi za podstawę do niniejszej edycji. Odmianki kodeksu biblioteki Zamojskich oznaczam cyfrą I,

¹⁾ Opis tego kodeksu w Monum. Pol. hist. t. I str. 386 — 387. str. 387.

²⁾ Opis tamże

kodeksu Sędziwoja liczbą II. Zresztą co do sposobu wydania trzymałem się zasad, wymienionych we wstępie do „Kroniki klasztoru trzemeszeńskiego”¹⁾.

Reverendissimus^{a)} in Christo^{b)} Pater, Dominus Iohannes, Dei gracia Episcopus Cracoviensis, dictus Radlicza²⁾ minor, qui multas adversitates indebitas sibi illatas^{c)} patienter tolleravit, qui in Cracovia multas utilitates sue ecclesie Cracoviensi comparavit, qui etiam fuit baccalaureus sacre scripture et egregius doctor summe medicine, obiit igitur de anno Domini **MCCCCXII**^{d)}—pro eo Deum orate^{e)} — feria sexta infra Epiphanie octavas^{f)} ³⁾.

stycz.
12.

- a) Reverendus II. — b) in Christo Iesu II. — c) Słów indebitas sibi illatas II nie ma. — d) Tak kod. II; MCCCCXII kod. I, po czym jedno lub dwa słowa wyskrobane. — e) W II zamiast pro eum Deum orate jest et. — f) Tak II; w I słowa octavas nie ma.

¹⁾ Zdaje się, że tego rodzaju zapiski miał także pod ręką Stefan Damalewicz, pisząc swe dzieło: *Maria Gratiarum sive Sacra Deiparae Virginis Imago in collegiata ecclesia insigni Lascensi etc.* gdzie w rozdziale 14 znajduje się Genealogia domus Illustrissimae Lascianae. Streszczenie tego rozdziału podaje M. Malinowski we wstępie do dzieła, wydanego p. n. Stanisława Łaskiego *Prace naukowe i dyplomatyczne* (str. XII — XVI), powtarzając w najlepszej wierze opowiadanie Damalewicza o pochodzeniu rodziny Łaskich. Według „genealogii odwiecznych tego domu”, które pracowity ten pisarz widział w kościele św. Mikołaja w Kaliszu w r. 1663, mają Łascy pochodzić od rodziny normañskiej Lacy, piszącej się niekiedy także Lascy. Jeden z panów de Lascy, wygnany z Anglii, miał przybyć za Bolesława Krzywoustego do Polski, osiąść tu i stać się protoplastą rodziny Łaskich. Wiadomości tych musiał Damalewicz zaczerpnąć z jakiej kroniki tego domu, dla uświetnienia rodu w ten sposób przedstawiającej jego pochodzenie. Nie trudno jednak oznaczyć czas i sposób powstania owych „genealogii odwiecznych” Damalewicza. Mojem zdaniem owe daleko sięgające wywody genealogiczne musiały powstać w ten sposób: Olbracht Łaski, wojewoda sieradzki, syn słynnego dyplomaty Hieronima Łaskiego, ożenił się z Francuzką Sabiną de Seue, której rodzina wywodziła swe pochodzenie z znakomitego rodu de Lacy. Zapewne wówczas dopiero dowiedzieli się Łascy o istnieniu tej starożytnej familii normañskiej i prawdopodobnie wtedy też powstały owe „odwieczne genealogie”. Podobieństwo nazwisk i tradycją, przywiązana do herbu Łaskich „Korab” (zob. Paprocki, *Herby rycerstwa pols.* wyd. Turous. str. 584.) były dla nich dostateczną podstawą do przedstawienia polskich Łaskich i angielskich Lacy jako dwóch gałęzi jednej rodziny. Takie to zapewne były owe „dowody”, na których Damalewicz oparł swoje opowiadanie. — Dziwna jednak, że tak łatwo uwierzył temu Malinowski, historyk piszący w drugiej połowie XIX wieku. —

²⁾ Pomiędzy wierszem, kończącym się słowem „Radlicza” a następnym znajduje się w kod. I. dopisek późniejszej ręki. *Auctor opidi Lassko, qui fuit germanus eius Albertinus de Samrszow, castellanus Landensis dictus.* Por. *Cod. diplom. Polon.* T. I. Nr. CLXIX, artykuł o mieście Łasku w „Encyklopedyi powszechnej” Orgelbranda, t. XVII i niżej ustęp o Albercie Łaskim, kasztelanie łędzkim († 1417), ³⁾ Rok jego śmierci

^{marca}_{3.} Anno Domini millesimo CCCCXVII, feria quarta post Invocavit, mortuus est Albertus, castellanus Landensis, heres in Laszko vel in Krouicza^g); obiit autem in sua villa Smarszyewo^h), in alba stuba fortalicii et sequenti feria sexta per filium suum Iohannem, heredem in Laszko, vexilliferum Siradiensem, apud Minores in civitate Kalisiensi, in choro ante hostium sacristie, in proprio sepulcro murato est sepultus¹⁾. 5

^{marca}_{17.} Item sua uxor Katherina, filia Petri, vexilliferi Syradiensis, heredis de Gruszczyce, septimo anno post eundem mortua est, feria sexta ante Reminiscere, in die Kathedre sancti Petri²⁾ et sepulta in Siradia apud Predicatores, in angulo corporis ecclesie a dextris³⁾, anno Domini MCCCCXXIII.

1438 Barbara, Iaroslai de Randyeszow et Klychne de Tholischkow coniugum¹⁰ filia, per strenuum Iohannem de Lassko, vexilliferum, qui supra, tunc sue millicie gracia ad limina sepulcri Dominici egredi volentem, procata, Andree, eiusdem vexilliferi filio desponsatur. Pecunia dotis per vexilliferum pro itinere milicie recipitur et pro dote villa Piotrowicze⁴⁾ Andree predicto inscribitur.

^{stvecz.}_{11.} Anno Domini M quadringentesimo quadragesimo octavo Nobilis Anna, Magnifici Domini Iohannis Laszczii, vexilliferi Siradiensis, mortua est infra octavas Epiphaniarum 5 feria; sepulta est ante aram minorem versus meridiem sancte Dorothee virginis et martiris.

^{maja}_{30.} Anno vero M quadringentesimo quinquagesimo primo, post mortem vero sue consortis⁵⁾ mortuus est Magnus vir Dominus Iohannes, heres in Laszko, 20 infra Rogaciones, dominica Vocem incunditatis. Sepultus est in sua ecclesia Laszko, ante aram maiorem sancti Michaelis, per filios suos Andream, Iohannem, Mathiam, Peregrinum, suos successeres.

Miles Ierosolimitanus erat; redeundo ex Ierusalem in Cipris regno, civitate Nicomedia (sic⁶⁾), ob egritudinem corporis aliquamdiu commoratus, ibidem visum oculo- 25

g) Kriviezza I — h) Tak II; Szmarzowo I.

rozmaicie podają: por. „Kalendarz krakowski“ (*Monum. Pol. hist.* t. II. p. 908); Starowols. *Monum. Sarm.* (wyd. z r. 1655) p. 19; Łętowski, *Katolog bisk. krak.* t. I str. 298; Paprocki, *Herby ryc. pols.* (wyd. Turows.) str. 585—6.

¹⁾ Por. tamże str. 586. ²⁾ Części składowe tej daty nie zgadzają się ze sobą: piątek przed niedzielą *Reminiscere* przypadał w r. 1424 na 17 marca, dzień zaś Katedry św. Piotra na wtorek 22 lutego. Pierwszą umieściłem na marginesie jako wiarygodniejszą, gdyż ostatniej daty ogólnie zaczęto używać dopiero od r. 1558 i prawdopodobnie wówczas ją ustalono. ³⁾ W kod. I. *ad dextris*. ⁴⁾ Prawdopodobnie Piotrowice, wieś w powiecie sieradzkim.

⁵⁾ Tu prawdopodobnie opuszczone „tercio“.

⁶⁾ Może Nicosia, główne miasto Cypru.

rum morbi dolore correptus ammisit et in Lasko visu ammisso adductus, breviter mortuus atque sepultus ¹⁾).

Anno domini **MCCCCLXXVI** mortuus est Nobilis Andreas de Laszko, filius Iohannis, vexilliferi Siradiensis ²⁾), in crastino Pasce, feria secunda ante vespervas et ^{kwiet. 15.}
⁵sepultus est feria tertia post vespervas, penes suum scabellum in choro iuxta pulpitem ^{kwiet. 46.}
 in sua ecclesia Laszko, anno Domini, quibus (sic) supra ³⁾).

Anno **1515**, 29 Octobris, Iohannes de Lassko, Archiepiscopus Gneznensis, Legatus natus et Primas, ex concilio Lateranensi rediit et Cracoviam ingressus a clero et populo creatus Legatus natus excipitur ⁴⁾). Aperuit sepulcrum avi sui Iohannis Radli-
¹⁰cza, Episcopi Cracoviensis, in capella Mansionariorum s. Marie situm, in angulo circa altare magnum seu potius secus parietem, in cuius saxo superiori sculpta hec verba transcripsit: „Hic iacet Iohannes, dictus Radlicza, Episcopus Cracoviensis. Obiit sub anno 1392“ ⁵⁾). Igitur titulus iste non concordat cum infrascripto, forsan propter errorem in saxo, quia vix legi potest ⁶⁾).

¹⁾ Cały ten ustęp wpisany później drobnem pismem pomiędzy poprzednią a następną zapiskę.

²⁾ Słowa: *filius Iohannis vexilliferi Siradiensis* tą samą ręką dodane na marginesie.

³⁾ Po tym ustępie znajdujemy następujący dopisek, bardzo starannie pismem innej ręki choć również z XV wieku skreślony: *Jeronimi preclarissimi maximique sum, Dei gracia Episcopi quondam Cracoviensis, qui et consilio suo maxime prevaluit apud senatum populumque Polonorum, in illo tempore maximus dominus*. Słowa te widocznie zawierają jakieś bałamuctwo, gdyż biskupa krakowskiego tego imienia nie było.

⁴⁾ Por. *H. Zeissberg, Joh. Łaski und sein Testament*, str. 36.

⁵⁾ Por. tamże str. 79 i 169.

⁶⁾ Słowa te odnoszą się do myłki w pierwszym ustępie kod. bibl. Zamojs. podanej powyżej w odmiankach. Dla zrozumienia tych słów dodaję, że skreślono je na górnym marginesie odwrotnej strony karty 96 i że poniżej znajduje się zapiska o śmierci Jana Radlicy. Por. opis tego kodeksu.

